

ΝΥΧΤΑ ΜΕ ΠΕΝΤΕ ΦΕΓΓΑΡΙΑ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

*

- ΣΑΛΟΣ ΘΕΟΥ – Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΜΙΚΗΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2017
ΔΥΟ ΜΟΝΟ ΔΑΚΡΥΑ, Εκδόσεις Πατάκη, 2016
ΤΑΞΙΔΙ ΜΕΛΙΤΟΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2015
ΜΑΥΡΟ ΚΟΥΤΙ - ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙ ΗΓΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ,
Εκδόσεις Πατάκη, 2015
ΑΛΛΕΓΚΡΑ, Εκδόσεις Πατάκη, 2014
ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΚΑΒΟΥΡΑΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2013
ΟΠΛΩΝ ΚΡΙΣΙΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2012
ΕΤΣΙ ΚΑΝΟΥΝ ΟΛΕΣ, Καστανιώτης, 2011
Η ΕΒΔΟΜΗ ΑΙΣΘΗΣΗ - ΤΡΟΙΚΑ ΜΟΙΡΑ, Καστανιώτης, 2010
Ε, ΠΡΟΕΔΡΕ!, Καστανιώτης, 2009
ΛΕΥΚΟ ΚΟΤΣΥΦΙ, BLUE TREE, ΜΑΥΡΟ ΚΑΡΑΒΙ, Καστανιώτης, 2008
ΘΗΛΥΚΟ ΠΟΚΕΡ, Καστανιώτης, 2006
ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ΑΛΧΗΜΙΣΤΕΣ, Καστανιώτης, 2005
ΒΑΜΠΙΡ ΚΑΙ ΚΑΝΙΒΑΛΟΙ, Καστανιώτης, 2004
ΤΑΝΓΚΟ ΤΟΥ ΤΣΕ - ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΤΙΝΑ, αφήγημα για την
παγκοσμιοποίηση στον 21ο αιώνα, Καστανιώτης, 2002
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΟΓΔΟΗΣ ΜΕΡΑΣ (ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΕΡΩΣ -
ΑΠΟΚΡΥΦΟΣ ΒΙΟΣ), μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 2001
Μ°, γυναικείο αντιμυθιστόρημα, Καστανιώτης, 1999
ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΜΠΛΟΥΖ, μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 1997
Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΝΟΕΜΒΡΗΣ, μυθιστόρημα, Καστανιώτης, 1996
Ο ΣΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ, Καστανιώτης, 1995
THE DREAM - ΣΚΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, Καστανιώτης, 1994
ΜΕΤΑ, Νέα Σύνορα, 1992
Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ 2000, Σύγχρονη Εποχή, 1983
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ,
Σύγχρονη Εποχή, 1982
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, Σύγχρονη Εποχή, 1979

ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

Νύχτα με πέντε φεγγάρια

μυθιστόρημα

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 445

Μίμης Ανδρουλάκης, *Νύχτα με πέντε φεγγάρια*
Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος
Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)
και Μίμης Ανδρουλάκης, Αθήνα, 2018

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη,
Αθήνα, Νοέμβριος 2018

Κ.Ε.Τ. Γ174 Κ.Ε.Π. 882/18
ISBN 978-960-16-8190-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 804.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,
ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Αν δεν ήξερα πως εσύ θα μ' ακούσεις μια μέρα
δε θα 'χα πια τι να πω, δε θα μπορούσα να μιλήσω.*

Γιάννης Ρίτσος, «Ανταπόκριση»

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Ένας άνδρας εξομολογείται	11
Κλεμμένα φιλιά	37
Ο ευνουχισμός	56
Η διαβολοφοράδα μας	75
Το πλοίο του θανάτου	89
Παναγία Άστεγη	111
Περιμένοντας ένα τίποτα	127
Αναζητώντας τις κρυφές της ατέλειες	147
Εικασία: από τον Ανρί Πουανκαρέ στον Ιβ Σεν Λοράν	171
Όταν σφύριζε τον «Νονό»	189
Κάτι φθείρεται	209
Το δεξί του Θεού, το αριστερό του Πιανίστα	226
Πτώση και Πεπρωμένο	251
Ήταν μεγάλη αυτή η νύχτα στο φεγγαρόφωτο	276
Μικρά δράματα στον καμβά της Μεγάλης Ιστορίας . .	292
Πλωτή Ουτοπία	310

Ένας άνδρας εξομολογείται

Τα χρόνια της χρεοκοπίας δεν με άγγιξαν. Έκανα «έρωτα. Ζούσα, σ' αυτή τη Χαμένη Δεκαετία, μια σπάνια σχέση. Ζω...»

Κανονικά θα έπρεπε να απαντήσω στον συνομήλικο Μάνο:

«Γιατί μου το λες; Το παρεξήγησες, δεν σε εγκάλεσα για την παράδοξη, εδώ που τα λέμε, σιγή σου αυτά τα χρόνια. Ίσως και να ήταν περισσότερο εύγλωττη από μια επιδειξιμανή αγανάκτηση. Ίσως στις σιωπηλές κουβέντες να βρίσκεται η τραγική αίσθηση».

Δεν είπα ούτε μισή λέξη στον γνωστό συγγραφέα-σεναριογράφο, που σπούδασε νομικά δίχως να ασκήσει ποτέ αντίστοιχο επάγγελμα.

Θυμήθηκα όμως πως όταν ξανασυναντηθήκαμε με την πτώση της χούντας, μου είχε εξομολογηθεί με στοχαστική διάθεση:

«Τελικά η δικτατορία μου έκανε ένα μεγάλο δώρο: είδα σινεμά – τρεις τέσσερις ταινίες τη βδομάδα. Δεν είχα άλλη διέξοδο».

Τώρα ωστόσο συνεχίζει τον μονόλογό του:

«...έναν έρωτα ασυνήθιστο...»

Εκείνα τα χρόνια του κόλλησαν το προσωνύμιο «Γκοντάρ». Λάτρης του εξ Ελβετίας Γάλλου σκηνοθέτη, ήταν αδύνατον να ολοκληρώσει ένα νόημα δίχως αναφορά σε ταινία του:

«Ο Ζαν-Λικ Γκοντάρ στην “Κινέζα”, αυτό... στο “Η κυρία θέλει έρωτα”, το άλλο...»

Σήμερα είναι αγχωμένος – δεν πρέπει να φταίει η μεγάλη καθυστέρηση της πτήσης μας για τη Θεσσαλονίκη. Ένα άγριο μαγιάτικο μπουρίνι ακολούθησε το νέφος της αφρικανικής σκόνης θέτοντας εκτός λειτουργίας τα δύο αεροδρόμια. Ούτε η πρώτη πρωινή πτήση έχει αναχωρήσει και οι επιβάτες των δύο πτήσεων συνωστιζονται στις εξόδους 12 και 13. Είναι κυρίως εκδότες, ποιητές, συγγραφείς, καλλιτέχνες, επιστήμονες, δημοσιογράφοι, για τη Διεθνή Έκθεση Βιβλίου της συμπρωτεύουσας.

«Φαντάζεστε, κυρίες και κύριοι, πώς θα είναι η Ελλάδα αν χαθεί μες στην καταιγίδα ο πνευματικός της κόσμος;» αγορεύει μεταξύ σοβαρού και αστείου ένας θορυβώδης διανοούμενος.

«Καλύτερη!», «Χειρότερη», ανάκατες φωνές σε κλίμα ιλαρότητας.

«Ο “πνευματικός κόσμος”, κύριοι, απλούστατα δεν υφίσταται», προκαλεί την ομήγυρη ο Χρήστος, ο πλέον αντιπροσωπευτικός συγγραφέας της λεγόμενης γενιάς του '80. «Υπαγόμαστε μόνον στον ίδιο επαγγελματικό κωδικό της Εφορίας, κατά κανόνα με ανάξια λόγου εισοδήματα».

Σκόρπιες αποδοκιμασίες.

«Ίδού η γενιά της καλοπέρασης, που της ήρθε τώρα ο ουρανός σφοντύλι!»

«Αγνοείς την πνευματική, ηθική και αξιακή αποστολή της Δημιουργίας».

«Αυτό, κύριε, λέγεται κυνισμός!»

Εκείνος παραμένει αμετακίνητος.

«Δεν αισθάνομαι να έχω μια ιδιαίτερη αποστολή σε σύγκριση με έναν άλλο επαγγελματία: πιλότο, μηχανικό, οδοντίατρο, φούρναρη, μαγειρίσσα. Πάψτε να παριστάνετε τους αφ' υψηλού κοσμοσωτήρες. Να φυτρώνετε εκεί που δεν σας σπέρνουν. Να φλυαρείτε ακατάπαυστα για ό,τι δεν έχετε ιδέα».

Νέες αποδοκιμασίες.

«Την ίδια ηθική ευθύνη απέναντι στην εποχή του είχε, ως πούμε, ο Τολστόι ή ο Αϊνστάιν με έναν κοινό θνητό;»

«Βολικός ο κυνισμός!»

«Η κοινωνία, αγαπητέ Χρήστο, μας παραχωρεί μεγαλύτερη ελευθερία αλλά μας αναθέτει και μεγαλύτερη ευθύνη. Μας προσφέρει ελαστικότερα περιθώρια, κάνει τα στραβά μάτια στα κουσούρια μας, μας επιτρέπει να πέφτουμε και λίγο έξω στις κρίσεις μας, ωστόσο ταυτόχρονα μας επιφορτίζει με ένα μεγάλο χρέος».

«Αυτός είναι ο νέος κομφορμισμός! Συντηρητισμός με ανατρεπτικό λόγο».

«Αυτά είναι τα φαντάσματα του Μάη του '68, χα, χα!» γελά ο Χρήστος, που φως φανάρι επιδίωξε μια δημιουργική πρόκληση και δεν λέει ότι λέει.

Η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου φέτος είναι αφιερωμένη στη γαλλοφωνία, με αφορμή τα 50 χρόνια από τον Μάη του '68.

Ο Μάνος σαν να μην επικοινωνεί με το περιβάλλον· μια ευπώλητη συγγραφέας της λεγόμενης «γυναικείας λογοτεχνίας» αναλαμβάνει την ενεργό υποστήριξη του Χρήστου. Οι αντιδράσεις πολλαπλασιάζονται επί τον φθόνο των διανοουμένων για τις πωλήσεις της.

«Τι ίχνος θ' αφήσεις, κυρία μου, στα γράμματα και στις τέχνες; Δεν νοιάζεσαι καθόλου;»

«Προτιμώ τα ίχνη στον τραπεζικό μου λογαριασμό από τη διανοουμενίστικη ζητιανιά και τις πολλαπλές σας εξαρτήσεις και διαπλοκές. Εγώ εξαρτώμαι αποκλειστικά από το αναγνωστικό κοινό μου».

Ο Μάνος προσπαθεί να με ξεμοναχιάσει και συνεχίζει την εξομολόγησή του παντελώς αδιάφορος για τους διαξιφισμούς των ομοτέχνων του.

«Θέλω να καταλάβεις ότι ζω μιαν ασυνήθιστη κατάσταση. Πρόκειται για έναν άγνωστο μέχρι σήμερα γυναικείο τύπο. Δεν τον συναντάς ούτε στη λογοτεχνία, στο θέατρο ή στο σινεμά, ούτε πολύ περισσότερο στην καθημερινή ζωή. Ξέχνα τις Ηλέκτρες, τις Έμα Μποβαρί, τις Άννες Καρένινες, τις Έντα Γκάμπλερ και λοιπές».

«Είναι μικρή;»

«Αυτό δεν παίζει ιδιαίτερο ρόλο για μένα – όπως θυμάσαι, δεν μου έλειψαν οι νέες γυναίκες. Είναι διαφορετική. Το κίνητρό της, πίστεψέ με, δεν σχετίζεται με την ηδονή ούτε με την επιβεβαίωση από τη σχέση

της μ' έναν επώνυμο. Είναι κάτι βαθύτερο μα αόριστο που μου διαφεύγει, αδυνατώ να το προσδιορίσω, αν και συμπληρώνουμε μια οκτάχρονη σχέση. Ξεκινήσαμε στα τριάντα δύο της αλλά προηγήθηκαν δυο χρόνια ανταλλαγής μηνυμάτων. Παρακολουθούσε τις δημόσιες εμφανίσεις μου, έστελνε δώρα στις γιορτές μου, νοιαζόταν ακόμα και για τη Νόπη και τον γιο μου. Γενναϊοδωρία από την πλευρά της, αναγκαστική τσιγκουνιά από τη δική μου. Ερωτική φιλία χωρίς δεσμεύσεις, υποχρεώσεις, υποσχέσεις. Τα είκοσι πέντε χρόνια που μας χωρίζουν δεν αποτέλεσαν ποτέ το πρόβλημα».

«Ε, τότε τι βασανίζεσαι;» έπρεπε να τον διακόψω αλλά συνέχισα να τον ακούω όλο και πιο ανήσυχο. Υπέθεσα ότι η «σπάνια» γυναίκα κολάκεψε μεν την ανδρική του ματαιοδοξία, ωστόσο στην πορεία φαίνεται πως αυτή κατανίκησε το αίσθημα υπεροχής του και την επιθετικότητα που τον χαρακτήριζε. Τα λεγόμενά του δείχνουν ότι βίωνε μια εσωτερική ήττα μέσα στον «θρίαμβο» της γοητείας του.

Ο Μάνος δεν περνούσε απαρατήρητος. Κάποτε μια διάσημη ηθοποιός, μεγαλύτερη στην ηλικία από μας, μου είπε:

«Βρε παιδί μου, αυτός ο Μάνος έχει βλέμμα μεγάλου συγγραφέα, κάτι μεταξύ Φίλιπ Ροθ και Πολ Όστερ. Κάτι όμως τον συγκρατεί. Ίσως φταίει το ελληνικό – λογοτεχνικό και κινηματογραφικό – περιβάλλον».

«Πώς είναι η “σπάνια”;» προσπάθησα να ελαφρύνω την εξομολόγησή του.

«Θυμάσαι πώς γνωριστήκαμε;»

«Νομίζω στο “Ο Ρόκο και τ’ αδέλφια του”. Του Λουκίνο Βισκόντι, με την Κατίνα Παξινού στον ρόλο της μάνας. Ο Ρόκο επιστρέφει στον Νότο, στις ρίζες. Έτσι δεν είναι; Σινεμά “Άλκυονίδα”. Το ’70;»

«Όχι, όχι, τότε μιλήσαμε δεύτερη φορά. Θυμήσου την Κλαούντια Καρντινάλε στον “Γατόπαρδο”, πάλι του Βισκόντι. Ε, λοιπόν, η δική μου είναι ολόγεια με την Καρντινάλε, μόνο λίγο ψηλότερη και με πιο συγκρατημένο χαμόγελο».

Η νοσταλγία της νεότητάς μας με παρέσυρε:

«Σαν να μου φαίνεται ότι φιλοτσακωθήκαμε εκείνο το βράδυ».

«Είχες το θράσος εσύ –ένας νεοφώτιστος επαρχιώτης, ούτε πέντε μήνες στην Αθήνα, ένας άσχετος πολυτεχνίτης– να πεις σε μένα, που γεννήθηκα μέσα στην τέχνη, ότι ο Νίνο Ρότα δανείστηκε από τον Αρμένιο συνθέτη Αράμ Χατσατουριάν το κεντρικό μουσικό μοτίβο του φιλμ. Ποιος; Ο κορυφαίος Ρότα, ο μόνιμος συνεργάτης των μέγιστων Φελίνι και Βισκόντι, είχε ανάγκη απ’ αυτόν τον βλάχο της σταλινικής εποχής! Ο Νίνο, φίλε μου, καταδέχτηκε να δανειστεί μόνο τα γράμματα του ονόματος Μπαχ για να τα αντιστοιχίσει με μουσικούς φθόγγους στις μελωδίες του. Από κανέναν άλλο».

«Κι όμως, Μάνο, αρκετοί στη Δύση δανείστηκαν από την Αγία Τριάδα εκείνης της εποχής: Προκόφιεφ, Σοστακόβιτς, Χατσατουριάν. Μην πω για τον μέγιστο Ιγκόρ Στραβίνσκι».

Ήταν έτοιμος, πενήντα χρόνια μετά, να τσακωθεί για τον Νίνο Ρότα και συνέχισα να τον κουρντίζω.

«Το μοτίβο αυτό, εμβληματικό στον Νίνο Ρότα, επαλαμβάνεται με παραλλαγές σε πολλά φιλμ, μέχρι και στον “Νονό” του Κόπολα. Κι εγώ είμαι θαυμαστής, όχι ενός, αλλά δύο Ρότα. Ο άλλος είναι μαθηματικός και φιλόσοφος στο MIT. Αλλά τι σκοτίζεσαι, “Γκοντάρ”; Εσύ είσαι του γαλλικού κινηματογράφου».

Χαμογέλασε. Του άρεσαν τα πνευματώδη παίγνια.

«Κι όμως, φίλε, σε είχα ακούσει πρώτη φορά πάλι στην “Αλκυονίδα” στις πρωινές κυριακάτικες συναντήσεις. Είχες αποτολμήσει να προκαλέσεις τον γκουρού της κινηματογραφικής κριτικής Βασίλη Ραφαηλίδη στο “Κατά Ματθαίον” του Πάολο Παζολίνι. Στον εμπρηστικό αντιθρησκευτικό λόγο του Βασίλη αντέταξες τις ιστορικές, κοινωνικές και ψυχολογικές ρίζες του πρωτο-χριστιανισμού. Μια μαρξιστική ανάλυση».

«Είχα διαβάσει τότε την *Καταγωγή του χριστιανισμού* του Καρλ Κάουτσκι. Μου την προμήθευσε ο γερο-Αναγνωστίδης από την υπόγεια αποθήκη του βιβλιοπωλείου του με εξώφυλλο του Καντ!»

«Ήσασταν διψασμένοι επαρχιώτες, ρουφούσατε σαν σφουγγάρι και την τελευταία σταγόνα στην πολιτιστική έρημο της χούντας. Πάντως, παραδόξως δεν σε κατακεραύνωσε ο Βασίλης, όπως το συνήθιζε. Και το μεσημέρι στου “Φάνη”, την ταβέρνα στα Εξάρχεια, μας είπε τι διέκρινε στα μάτια σου κάνοντας μια πρόβλεψη. Εμείς ήμασταν στον κύκλο του περιοδικού *Σύγχρονος Κινηματογράφος*. Σε αυτόν ανήκαν ή σχετίστηκαν κατά καιρούς σκηνοθέτες όπως οι Θ. Αγγελόπουλος, Π. Βούλγαρης, Κ. Σφήκας, Τ. Μαρκετάκη, Λ. Πα-

παστάθης, Γ. Σμαραγδής, Τ. Παπαγιαννίδης, Φ. Λιάππα, Γ. Κόρρας, Τ. Λυκουρέσης, Ν. Αλευράς, Λ. Ξανθόπουλος κ.ά. Και βέβαια οι κριτικοί και θεωρητικοί κινηματογράφου όπως οι Ραφαηλίδης, διευθυντής του περιοδικού, Λεβεντάκος, Δημητρίου, Μπακογιαννόπουλος, Δημόπουλος, Σιαμαντάς, Βακαλόπουλος κ.ά. Καλό είναι να μνημονεύουμε ζώντες και νεκρούς. Υπήρχαν, βέβαια, και “αντίπαλοι”, της λεγόμενης “αγγλικής σχολής”».

«Κι ο Βασίλης και γω, Μάνο, μιλούσαμε με ιδέες, ενώ η ποίηση και η φιλοσοφία στην κινηματογραφική γλώσσα του Παζολίνι δεν εκφράζονταν με τόσο άμεσο ιδεολογικό τρόπο. Τότε, Μάνο, ο Γιάννης Ρίτσος δεν είχε περπατήσει ακόμα “Στην Οδό που δεν ονομάστηκε “Οδός Παζολίνι””· δεν είχε πλησιάσει έναν σύγχρονο, χοντρό Νέρωνα, που πουλούσε εκεί, στο υπαίθριο κιόσκι, ολόχρωμα φουλάρια· δεν είχε αγοράσει ακόμα ένα κόκκινο να το φορέσει καταμεσής του δρόμου και να σφυρίζει το: “Εμπρός της γης οι κολασμένοι ...”».

«Άργησε κι ο Ρίτσος. Ο Βασίλης πάντως διέκρινε ότι με τη δημόσια παρέμβασή σου στην κατάμεστη από νέους “Αλκυονίδα” επιχειρούσες μια βίαιη κοινωνικοποίηση σου και δικτύωση για τα “άλλα” που ακολούθησαν».

«Μεταξύ μας, το περιοδικό σας *Σύγχρονος Κινηματογράφος* ακολούθησε τη μέθοδο του αντίστοιχου *Cahiers du Cinéma* με θεωρητικό τον δικό σου, τον Ζαν-Λικ Γκοντάρ. Εκεί ζυμώθηκαν οι ανανεωτικές αισθητικές

απόψεις που γέννησαν τη *nouvelle vague* στον γαλλικό κι ευρωπαϊκό κινηματογράφο».

Κάθε θετική αναφορά στον Γκοντάρ τον κολάκευε προσωπικά κι έτσι δεν αισθάνθηκε, όπως σ' άλλη περίπτωση, την ανάγκη για μιαν απάντηση:

«Σύμφωνοι, αλλά σε μας το τελικό κινηματογραφικό προϊόν ήταν σχετικά διαφορετικό. Ο Θόδωρος Αγγελόπουλος κάνει την ελληνική ιστορία ποίηση. Θυμήσου το “Ταξίδι στα Κύθηρα” (Μάνος Κατράκης) και τον “Μελισσοκόμο” (Μαρτσέλο Μαστρογιάνι). Ο γερο-αντιστασιακός επιστρέφει στον τόπο του, στο κοιμητήριο των ιδανικών αλλά ου-τόπος. Η μουσική της Ελένης Καραϊνδρου αποδίδει, σ' όλες τις διαστάσεις του, το δράμα αυτής της επιστροφής».

Τα αστροπελέκια σε ρυθμό πολυβόλου αυλάκωναν τον σκοτεινό θόλο του αεροδρομίου «Ελευθέριος Βενιζέλος», ενώ πέφτει χαλάζι σαν καρύδι.

«Δεν θα φύγουμε ποτέ», αναστενάζουν οι διπλανοί, όμως ο Μάνος έχει κολλήσει στο τρίτο πρόσωπο που μονιμοποιήθηκε στη ζωή του. Εκείνος που με τη διάβιου σύντροφό του Νόπη φαντασιώνονταν από πρωτοετείς φοιτητές εφήμερα ερωτικά τρίγωνα με τις εκάστοτε πρωταγωνίστριες του Ζαν-Λικ Γκοντάρ: τη Μαρίνα Βλαντί στο «Δύο ή τρία πράγματα που ξέρω γι' αυτήν»· την Άννα Καρίνα στο «Συνέβη στην Αμερική»· τη Μιρέιγ Νταρκ στο «Γουικέντ»· την Αν Βιαζέμσκι, ακόμα και την Τζέιν Φόντα στο «Όλα πάνε καλά» με τον Ιβ Μοντάν.

Σκύβει και μου ψιθυρίζει:

«Τι συμπεραίνεις αν σου 'λεγα πως όταν πλησιάζει στον οργανισμό, σαν να υπνοβατεί και της ξεφεύγουν τούρκικες λέξεις;»

«Ότι έχει τούρκικη καταγωγή ή Τούρκο εραστή καλύτερο από σένα».

«Όχι, η ρίζα της απ' τον πατέρα είναι ποντιακή ενώ η μάνα της είναι γηγενής της Χαλκιδικής».

«Ήρθαν στην Ελλάδα πρόσφυγες και τουρκόφωνοι Ρωμιοί, Χριστιανοί από τον Πόντο και την Καππαδοκία».

«Κι όμως το όνομα στους ερωτικούς αναστεναγμούς της, αυτό που προκαλεί τον οργανισμό της, είναι χριστιανικό. Έχω καταντήσει να συντάσσω και να διερευνώ τον κατάλογο με τους ύποπτους αντεραστές. Δεν είναι βέβαια του πρώην συζύγου της, που είναι επιχειρηματίας στη Βουλγαρία και τελευταία στα Σκόπια. Πρώην ή ίσως και νυν, όλα ένα κουβάρι. Μητέρα με δύο κόρες, δεκατριών και δεκαεπτά».

Σ' αυτό το καίριο σημείο της εξομολόγησης του Μάνου κάποιος αποσπάται από διπλανό κύκλο προσώπων –διακρίνω ανάμεσά τους δυο γνωστούς καθηγητές της Ιατρικής– και μου απευθύνεται με μια ελαφρώς ξενική προφορά:

«Σας άκουσα στην παρουσίαση της *Καρδιολογίας* του Δημήτρη Κρεμαστινού στην αίθουσα τελετών του πανεπιστημίου. Πράγματι φαντάζει αδύνατον να ξεφορτωθούμε έναν κίνδυνο δίχως να αναλάβουμε κάποιον άλλο. Συμφωνώ, συμφωνώ, αυτό είναι το μυστικό στην ιατρική αλλά και στην πολιτική και στην οικο-

νομία: η αναγνώριση της φύσης των κινδύνων, η διαχείριση και η αντιστάθμισή τους. Να που αποτυγχάνουμε και έτσι τα ιατρικά λάθη αποτελούν την τρίτη αιτία θανάτου στις ανεπτυγμένες χώρες μετά τις καρδιοπάθειες και τον καρκίνο».

«Συνεπώς ο ιπποκράτειος κανόνας: “Ωφελείν ή μη βλάπτειν”, είναι ανέφικτος».

«Ακριβώς», συγκατανεύει και επιστρέφει στους φίλους του.

Η Άννα, ποιήτρια και παραγωγός τηλεοπτικών εκπομπών για τους επιφανείς Έλληνες επιστήμονες του εξωτερικού, που φαίνεται να συνοδεύει την ιατρική ομάδα, μου διευκρινίζει διακριτικά:

«Δεν κατάλαβες ποιος, ε; Η ανερχόμενη διασημότητα της καρδιοχειρουργικής. Βοστόνη!»

Μες στον χαμό των καθυστερημένων πτήσεων είναι δύσκολο να με ξεμοναχιάσει ο Μάνος για το «θέμα» του. Ένας συμπατριώτης μου, ομότιμος καθηγητής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, μας πλησιάζει και τον προκαλεί:

«Βρε Μάνο, γιατί θύμωσες; Με το θάρρος του παλαιού θαυμαστή σου, παρατήρησα ότι στα τελευταία έργα σου προσχωρείς στη μυθιστορία των αφύσικα πολλών συμβάντων, και μάλιστα ακραίων. Η αληθοφάνεια της αφήγησης εξατμίζεται. Πόσα φονικά κι επεισόδια ομοφυλοφιλίας, αιμομιξίας, πορνείας, ληστείας, τρομοκρατίας, εμπορίας ναρκωτικών, πολιτικής διαφθοράς και επιχειρηματικού τυχοδιωκτισμού μπορούν να χωρέσουν σ’ έναν περιορισμένο κύκλο ανθρώπων

και σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα; Πόσες τηλεπερσόνες, μαφιόζοι, πορνοστάρ και βαποράκια μπορεί να συμπέσουν σε μια ιστορία;»

Ο καθηγητής ξεστόμισε ότι εγώ δεν τόλμησα, αν και γνώριζα ότι ο Μάνος είχε επηρεαστεί αρνητικά από μια επιτυχημένη Ναπολιτάνα συγγραφέα, την ύπαρξη της οποίας μου κοινοποίησε ο ίδιος με την εξής απίθανη δήλωση:

«Η Ναπολιτάνα σχεδόν εξιστορεί τη ζωή σου μέχρι τα είκοσι. Αντίστρεψε μόνο την “κόρη του τσαγκάρη” σε “γιο τσαγκάρη” και θα δεις το αποτέλεσμα».

Αυτή η δαιμονική σύμπτωση μ’ έβαλε σε κάποιες σκέψεις για την υποτιθέμενη πηγή πληροφόρησης της Ναπολιτάνας.

Συμφωνούσα με τον ομότιμο καθηγητή Φιλολογίας, ωστόσο δεν θα μπορούσα εκείνη τη στιγμή να διανοηθώ σε τι απίστευτο πληθωρισμό συμβάντων θα με οδηγούσε αυτή η κάπως ευκαιριακή επαναπροσέγγισή μου μ’ έναν συνομιλητή περί κινηματογράφου της πρώτης μας ακαδημαϊκής χρονιάς, το ’69-’70.

Την οργισμένη αντίδραση του Μάνου προφταίνει η «Olympic Air», που αναγγέλλει με καθυστέρηση τεσσάρων ωρών(!) την πρώτη πρωινή πτήση της παρά τη συνεχιζόμενη καταιγίδα· οι επιβάτες της που χασομερούσαν στα καφέ και στα καταστήματα, σπεύδουν στην έξοδο 12. Ανάμεσά τους μια εντυπωσιακή κυρία απροσδιόριστης ηλικίας –πιθανόν ανάμεσα στα πενήντα με εξήντα–, με καλοκαιρινό ντύσιμο κάπως παλιομοδίτικο, βλέπε φιλμ «Όσα παίρνει ο άνεμος», σταματά ξαφ-

νικά μπροστά μου έκπληκτη, αναφωνεί το όνομά μου και ρίχνεται στην αγκαλιά μου. Η φωνή και το άγγιγμά της μου ξυπνούν μια ζωηρή ανάμνηση, αλλά έχω αιφνιδιαστεί κι αδυνατώ να την ταυτοποιήσω. Προσπαθώ να κερδίσω χρόνο με προσποιήσεις, όμως εκείνη μου πετά με απόγνωση ένα «φτου σου» κι απομακρύνεται σε έξαλλη κατάσταση. Το βάδισμά της, με σπάσιμο της μέσης δεξιά κι αριστερά, που γίνεται εντονότερο από τις ωραίες της γόβες, με βοηθάει στην αναγνώριση. Κοκαλώνω, ψιθυρίζω μέσα μου το αγαπημένο όνομα και τρέχω να την προφτάσω, αλλά είναι αργά. Δείχνει το αμερικάνικο διαβατήριό της στην έξοδο, τη φωνάζω, γυρίζει να μου ρίξει ένα τελευταίο πικρό βλέμμα, ύστερα χαμογελώντας με αποχαιρετά με κινήσεις των χεριών.

Την ξαναβλέπω τέσσερις δεκαετίες πριν, στο τέταρτο έτος της ιατρικής, μ' ένα θριαμβευτικό χαμόγελο να βγαίνει απ' το μπάνιο μόνο με μια λευκή πετσέτα τυλιγμένη στα μαλλιά, να κάνει τσιγάρο κι ύστερα σταυροπόδι στο κρεβάτι να 'χει στα πόδια της ανοιχτή την *Καρδιολογία* ή τη *Νευροφυσιολογία του εγκεφάλου*. Την ξανακούω να απαιτεί να περιγράψω μαθηματικά τα ηλεκτρικά κύματα της καρδιάς καθώς η χημική ενέργεια των κυττάρων του μυοκαρδίου μετατρέπεται σε ηλεκτρική και στη συνέχεια σε μηχανική για τη λειτουργία της καρδιάς. Ή να επιμένει να αποδώσω σε φυσικομαθηματική γλώσσα τους διαφορετικούς ρυθμούς, την περιοδικότητα και το χάος των εγκεφαλικών κυμάτων στα εγκεφαλογραφήματα που προαναγγέλλουν τον οργασμό ή μια επιληπτική κρίση. Ο οργασμός της

έσβηνε σε μια συζήτηση για τις αρρυθμίες και τον ηλεκτρικό θάνατο της καρδιάς. Ο τέλειος εραστής γι' αυτή τη θηλυκή ιδιοφυΐα έπρεπε να είναι σε θέση εκεί, στα ιδρωμένα σεντόνια της κλινοπάλης, να συζητήσει τη φρακταλική δομή των φλεβών που εξασφαλίζουν ότι το αίμα θα φτάσει ως τα ακραία σημεία του σώματος, ως εκεί που σβήνει και η ηδονή της.

Λίγο πριν από αυτή τη σκηνή –εννοείται σαράντα χρόνια πίσω – με είχε αιφνιδιάσει:

«Σου φύλαξα ένα δώρο – περίμενα να τελειώσουν οι περιπέτειές σου με τη χούντα να σ' το προσφέρω. Το κράτησα ακέραιο παρά τις ημιτελείς εμπειρίες μου».

Βρέθηκα σε δύσκολη θέση γιατί την είχα εξιδανικέψει. Ήταν η μικρή αδελφή του κολλητού μου ηλεκτρολόγου-μηχανολόγου – μια φίλια αποκλειστικά του πρώτου έτους, το '69-'70. Εγώ της έκανα μαθηματικά κι αυτός φυσική. Ύστερα ήρθαν τα πάνω κάτω και δεν ξαναείδα τη μικρή, μέχρι εκείνο το βράδυ που με περίμενε ύστερα από μια δημόσια ομιλία μου μετά την πτώση της δικτατορίας. Ανταποκρίθηκα στις προσδοκίες της αλλά με άγχος, καθώς το «δώρο» της είχε μια δόση αιμομιχτική.

Τις επόμενες δεκαετίες, μ' εκείνη πολύ μακριά, επέστρεφα σ' αυτή τη σκηνή της εξόδου από το μπάνιο και την «έβλεπα» να βγαίνει από το χειρουργείο στο Λος Άντζελες με το ίδιο θριαμβευτικό χαμόγελο, να κάνει τσιγάρο και να πιάνει κουβέντα με τους βοηθούς της για τα απρόοπτα κάποιας σωτήριας επέμβασης σε μια παιδική καρδιά.

«Πρώην, ε; Την πλήγωσε η αμνησία σου», διακόπτει ο Μάνος τις αναμνήσεις μου.

«Ναι, ήταν κάτι σύντομο».

«Τελείωσε άσχημα;»

«Όχι, απομακρύνθηκα δίχως να ξέρω γιατί. Ασύνειδες λειτουργίες. Η βολική απάντηση που έδυνα στον εαυτό μου ήταν η μυρωδιά του τσιγάρου στα σεντόνια, στις κουρτίνες, στα βιβλία, ακόμα και στα μαλλιά μιας γιατρίνας που έκανε δυο τρεις φορές μπάνιο τη μέρα. Ύστερα, ήταν άλλη εποχή, είχα διαφορετικές προτεραιότητες και δεν θα μπορούσα να καθηλωθώ στον ρόλο ενός παρένθετου συζύγου-επιστημονικού συμβούλου στον δρόμο της προς την κορυφή της διεθνούς ιατρικής. Το πιθανότερο, θα την παγίδευα και θα κατέληγε όπως η δική σου Νόπη, μια συμβατική μικροβιολόγος στο ΙΚΑ. Δεν σου λέω το επίθετο της Λίνας...»

«Είπες Λίνας;» ανοίγουν διάπλατα τα μάτια του.

«...γιατί θα σε οδηγήσει σε συγγενικό της πρόσωπο του προσφιλούς σου θέματος της τρομοκρατίας».

«Λίνας; Είπες Λίνας;»

«Ναι, γιατί τρελαίνεσαι;»

«Λίνα λένε κι Εκείνη. Οι συμπτώσεις μου προκαλούν ανυπόφορο άγχος – έγινα προληπτικός με τις ατυχείς συμπτώσεις. Είναι το βίωμά μου αυτός ο φόβος κι όχι ένα συγγραφικό τέχνασμα, όπως ισχυρίστηκε ο εξυπνάκιας συμπατριώτης σου».

«Πού να σου πω ότι είναι και “κόρη τσαγκάρη”, όπως στο ναπολιτάνικο μυθιστόρημα της “δικιάς σου”».

«Αα! Αυτό παραπάει. Έχει οικογένεια;»

«Πρόσφατα πληροφορήθηκα πως χήρεψε δυο φορές. Ο πρώτος, εβραϊκής καταγωγής, πατέρας των δύο πρώτων παιδιών της, ήταν ο συντονιστής της ερευνητικής της ομάδας για τα βλαστοκύτταρα της καρδιάς. Ο δεύτερος, νεότερος, βοηθός της κι αυτός, Ιρλανδός, πατέρας της κόρης της, είχε αιφνίδιο θάνατο στις διακοπές τους, σε μια ορεινή διαδρομή της Ικαρίας, τόπο καταγωγής των γονιών της».

«Γυναίκα-Περσεφόνη. Τη φοβάσαι;»

«Όχι, όχι».

«Κύριε Μάνο», τον προσεγγίζει ένας νεότερος κινηματογραφιστής που κάνει καριέρα στη Γαλλία, «σας σκέφτομαι συχνά. Είναι άδικο που δεν είχατε μια επιτυχημένη διεθνή πορεία ως σεναριογράφος. Σας απορρόφησε η καταδικασμένη αυτή την περίοδο στο διεθνές περιθώριο ελληνική λογοτεχνία. Δεν είναι μόδα η Ελλάδα, όπως τις δεκαετίες του '50 και του '60».

«Κι όμως το επιχείρησε με επιτυχία τέσσερις δεκαετίες πριν αλλά προδόθηκε», του απάντησα.

Τελευταία φορά που συναντηθήκαμε με τον Μάνο και τη Νόπη μες στη δικτατορία ήταν στο «Husbands» (Οι σύζυγοι) του Τζον Κασαβέτη, με την Τζίνα Ρούλαντς. Μου αποκάλυψε ότι είχε αποκτήσει επαφή, μέσω συγγενούς του ομογενή, με τον ελληνικής καταγωγής Νεοϋορκέζο σκηνοθέτη, σεναριογράφο, ηθοποιό και παραγωγό Κασαβέτη και θα του έστελνε το πρώτο του σενάριο. Η Νόπη το μετέφραζε και το καθαρόγραφε σ' ένα μπλε τετράδιο. Όταν έπεσε η δικτατορία, με αναζήτησαν να μου προσφέρουν μια ωραία κινηματογρα-

φική βραδιά, που συνοδεύτηκε από πίτσα, μπίρες και πολλή συζήτηση. Είχαμε δει το «Μια γυναίκα εξομολογείται», πάλι του Τζον Κασαβέτη, πάλι με την ξανθιά Τζίνα Ρόουλαντς. Ο «Σχεδόν δεν είμαι τρελός», κατά δήλωσή του, Κασαβέτης του είχε απαντήσει:

«Το θέμα σου είναι εκπληκτικό, όμως η κινηματογραφική γλώσσα σου, αν και πολλά υποσχόμενη, έχει ένα αφόρητο για την Αμερική γαλλικό άρωμα: Φρανσουά Τριφό, Ζαν-Λικ Γκοντάρ, Κλοντ Λελούς, Αλέν Ρενέ, Ερίκ Ρομέρ. Το έδωσα πάντως στην επιτροπή ανάγνωσης σεναρίων της εταιρείας και θα ειδοποιηθείς. Το καλύτερο θα ήταν να έρθεις να δουλέψεις εδώ, στη δική μας Σχολή Νέας Υόρκης».

Ένας άσημος συγγραφέας εκτοξεύεται στην κορυφή του σταρ σίστεμ όταν τον προσλαμβάνει εραστή της η *image maker* μιας αμερικανικής εκδοτικής εταιρείας, η οποία επεμβαίνει ωμά στη γραφή του για να την κάνει ευπώλητη και στη συνέχεια σενάριο εμπορικής ταινίας. Εκείνος δεν αντέχει για καιρό αυτή την αλλοτρίωση, τη δανεική δόξα κι αποσύρεται στην παλαιά έρημη ζωή του.

Αυτό ήταν το θέμα στο σενάριο του Μάνου.

Δύο και πλέον δεκαετίες μετά, θα κυκλοφορήσει μια δημοφιλής ταινία του Χόλιγουντ με το ίδιο θέμα. Το σφετερίστηκε προφανώς κάποιος σεναριογράφος της εταιρείας μετά τον θάνατο του Τζον Κασαβέτη (1989), χωρίς ο Μάνος να μπορεί να αποδείξει οτιδήποτε, αφού το μπλε τετράδιο δεν του επιστράφηκε ούτε είχε κατοχυρωθεί η πνευματική του ιδιοκτησία.

Μες στον συνωστισμό της εξόδου 13, ένας νέος ομό-
κεντρος κύκλος σχηματίζεται γύρω μας.

«Μα τι συνωμοτείτε τόση ώρα;» μας διακόπτει ο
Νίκος, εξαιρετος εκδότης δοκιμίων.

«Α, εδώ μας θύμισε μια πικρή ιστορία για κάποιον
Έλληνα της Αμερικής, που γεννήθηκε το 1929 και πέ-
θανε το 1989. Μια διασημότητα».

«Για φαντάσου! Γεννήθηκε στη Μεγάλη Κρίση του
καπιταλισμού, στο Κραχ του '29, και πέθανε με την ιστο-
ρική κατάρρευση του κομμουνισμού το '89», σχολιάζει
ένας παλαιός πολιτικός συντάκτης της *Ελευθεροτυπίας*.

«Το άγγιγμα της Ιστορίας, Μάνο! Αυτό που παρα-
μελείς», επιμένει ο ομότιμος καθηγητής. «Ένας πολυ-
σχιδής Γάλλος συγγραφέας (*Ρειμόν Κενό*) ισχυρίζεται
ότι οι άπειρες ιστορίες του κόσμου –όλα τα μεγάλα έρ-
γα της λογοτεχνίας– έχουν ως αρχέτυπό τους είτε την
Οδύσσεια είτε την *Ιλιάδα*. Μόνο δύο».

«Ακριβώς γι' αυτό σας πλησίασα», παρεμβαίνει ο
εκδότης. «Για να απαιτήσω από τον φίλο εδώ να κρα-
τήσει την παλαιά υπόσχεσή του: Να μου γράψει το βι-
βλίο με τίτλο “9”, τα μεγάλα “εννιάρια” της Ιστορίας.
Το 2019 πλησιάζει», απευθύνεται σε μένα.

«Έλεος με την κοινοτοπία των εννιά», διαμαρτύρε-
ται ο Μάνος. «Το νέο 1909! Το '19 της μικρασιατικής
περιπέτειας και της γενοκτονίας των Ποντίων. Το '29
του Κραχ, το '39 του Παγκοσμίου Πολέμου. Το '49, το
τέλος του Εμφυλίου. Το ιστορικό, παγκόσμιο '89 και
το ελληνικό '89. Το 2009 της ελληνικής χρεοκοπίας. Τα
πάντα έχουν ειπωθεί».

«Κι όμως, κάτι μένει ανοιχτό για το ελληνικό '89», διαπιστώνει ο πολιτικός συντάκτης.

«Τίποτα. Τα έχει κάνει φιλοκομμένο μαϊντανό επί τριάντα χρόνια. Από το Μετά μέχρι και το πρόσφατο Σαλός Θεού. Η ουσία, αγαπητέ μου, είναι ότι ο Ανδρέας απέρριψε τον Ιούνιο του '89 ότι αποδέχτηκε τον Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς: την Οικουμενική», τον κόβει ο Μάνος.

«Απομένει μόνο μια λεπτομέρεια. Πώς μετεστράφη την τελευταία στιγμή η αρχική θέση του συνετού Χαρίλαου και του ΚΚΕ για μη παραπομπή του Ανδρέα στο Ειδικό Δικαστήριο».

«Μα είναι ώρα για τέτοιες κουβέντες; Ε, λοιπόν, σου αποκαλύπτω ότι το τελευταίο μικρό σπρώξιμο το έδωσε ο εργοδότης σου, ο Κίτσος, ο παλαιός αριστερός με το μποέμ ελευθεριακό νεοκαπιταλιστικό ύφος της Μεταπολίτευσης».

«Πες το, πες το...» το διασκεδάζει η ομήγυρη.

«Ήταν εννέα και μισή. Βραδιά καύσωνα, όταν ο Αντώνης, οδηγός και συγκάτοικος του Χαρίλαου, μπαίνει κι αναγγέλλει αποσβολωμένος ότι κατέφθασε ο Τεγόπουλος εντελώς απροειδοποίητα. Ακάλεστος. Πριν ολοκληρώσει, εισβάλλει ο Κίτσος ελαφρά πιωμένος με μια νάιλον σακούλα γεμάτη χαρτιά, συνοδευόμενος από τον δημοσιογράφο Γεώργιο Μαύρο, ο οποίος παρέμεινε στο χολ. Ο Χαρίλαος πάντα το γλένταγε με το στιλ του δαιμόνιου συνεχδότη της Σοβιετικής Εγκυκλοπαίδειας, αλλά τώρα άκουγε τις άναρθρες φράσεις του: “Συγκάλυψη!· θα τα ρίξετε όλα –υποκριτές!– μόνο στον

Κουτσόγιωργα επειδή πιάστηκε με τη γίδα στην πλάτη; Θα βρωμίσετε το ήθος της Αριστεράς· επί της κεφαλής σας η μεγαλύτερη υπόθεση διαφθοράς”. Είχε πάρει προσωπικά ότι ο Ανδρέας αποπειράθηκε να υπερφαλαγγίσει κι αυτόν –μαζί με τους άλλους “αστούς” εκδότες– μέσω των εφημερίδων του Κοσκωτά. Η παρουσία μου φως φανάρι ενοχλούσε τον Τεγόπουλο. “Φεύγω”, λέω. “Μείνε”, απαίτησε ο Χαρίλαος, ο οποίος πάντα ήθελε ένα τρίτο πρόσωπο στις κατ’ ιδίαν συναντήσεις του. Έφυγα. Πρωί πρωί την επομένη, μου λέει πονοκεφαλισμένος στο γραφείο: “Μ’ έκανε άνω κάτω αυτός ο διάλογος, μέχρι το ξημέρωμα. Ήπιε και δυο μπουκάλια ουίσκι. Δεν έβγαζα άκρη μ’ αυτά τα τραπέζικα ροζ παλιόχαρτα. Πού πήγαμε και μπλέξαμε! Ο Μητσοτάκης, σύσσωμος ο Τύπος, οι δικαστές, οι υπουργοί μας κι οι συνεργαζόμενοι στον ΣΥΝ, πασοκογενείς κι οι άλλοι, πλην Θεόδωρή (Κατριβάνου), τα ’χουν στυλώσει υπέρ της παραπομπής. Κι ο Λεωνίδας την πέρασε στην ΕΑΡ. Ο Μητσοτάκης δεν θέλει βέβαια την καταδίκη του αιωνίου αντιπάλου του, αλλά προσβλέπει σε εκλογικά κέρδη από την παραπομπή του”.

»“Ο Καραμανλής, όμως, Χαρίλαε, που είχε παραπεμφθεί πριν από είκοσι πέντε χρόνια από την ΕΔΑ και το Κέντρο, ψιθυρίζεται ότι δεν συμφωνεί”.

»“Μακάρι να ’λεγε μια κουβέντα να μας βγάλει από τη δύσκολη θέση. Όμως αυτός είναι πάντα της πισινής. Πρώτα θ’ αφήσει να γίνει η παραπομπή, να βγάλει το άχτι του με τον Ανδρέα που τον γέλασε στο θέμα της Προεδρίας της Δημοκρατίας και μετά θ’ αφήσει έναν

χρησμό με την αντίρρησή του. Τώρα πρέπει να πιούμε το πικρό ποτήρι. Ας φύγει από πάνω μας η ευθύνη της συγκάλυψης και της παραγραφής και βλέπουμε στην πορεία. Στο κάτω κάτω δεν μου λένε οι συνταγματολόγοι ότι υπάρχει σχετική συνταγματική πρόβλεψη για ακύρωση της παραπομπής με βάση ενδεχόμενα νεότερα στοιχεία;»

«Αυτά μου είπε εκείνο το πρωί ο Χαρίλαος. Και σε κείνη τη δέσμευση-υπόσχεση βασίστηκα για να προτείνω, βαλλόμενος πανταχόθεν, την αναθεώρηση της παραπομπής Παπανδρέου τους αμέσως επόμενους μήνες. Η εφημερίδα σου, διά χειρός Χρήστου Τεγόπουλου, έγραψε το κύριο άρθρο “Οι Καραγκιόζηδες”. Οι λοιποί εκδότες περίμεναν πρόσθετες εγγυήσεις από τον Ανδρέα, σχετικά με τις άλλες δουλειές τους, για να τον αθώωσουν, όπως κι έγινε αργότερα».

«Αμάν πια με το '89», αρχίζει να διαμαρτύρεται ο Μάνος, όταν ακούγεται πίσω μου μια φωνή. «Εδώ '69!» κι ένας προφανώς ψηλότερός μου με ανασηκώνει ελαφρά από τους ώμους. Τη φωνή αυτή θα την αναγνώριζα ανάμεσα σε χιλιάδες. Την είχα στα αυτιά μου επί έναν χρόνο το '69-'70, έως ότου μας άφησε για το «Columbia». Κι ύστερα την ξανάκουσα μόνο τρεις μέρες τον Μάρτη του '92 στη Νέα Υόρκη, λίγο πριν φύγει οριστικά κακήν κακώς, υπό εκβιασμό, για τη Νάπολη της Ιταλίας. Γαμπρός για τη Μικελίνα και την έδρα της Ηλεκτρολογίας-Μηχανολογίας.

«Σπύρο!» αναφωνώ.

«Ανρί, Ανρί!» ξανακούγεται πιο δυνατά το κάλεσμά

του κι όλοι γύρω απορούν για το γαλλικό όνομα στην προσφώνησή του.

«Ιδού, Μάνο, ο πρώτος ύποπτος για την πιθανή διαρροή της ιστορίας μου στη Ναπολιτάνα συγγραφέα σου».

«Μα τι λες; Ήρθα ν' ακούσω το βράδυ τη διάλεξη της Λίνας στο Διεθνές Ιατρικό Συνέδριο της Θεσσαλονίκης. Δεν προφταίνει να περάσει από μας. Έχει μια κρίσιμη επέμβαση την Τετάρτη στο Λος Άντζελες και θα επιστρέψει αμέσως».

«Α, γι' αυτό...»

«Την είδες;»

«Και δεν τη γνώρισα!»

«Οχι!» κάνει ο αγαπημένος της αδελφός.

«Το Ανρί πώς του το κολλήσατε;» ρωτούν οι γύρω.

«Είναι το όνομα μιας μαθηματικής μας ουτοπίας του '69. Η Εικασία του μεγάλου Γάλλου μαθηματικού και φυσικού Ανρί Πουανκαρέ. Η έμμονη ιδέα μας. Τελικά δεν πραγματώσαμε καμία από τις ουτοπίες της νεότητάς μας».

«Μόνο μία», τον διορθώνω.

«Ναι, ναι, μόνο...»

«Ποια, ποια;» απορεί η ομήγυρη.

«Της Γόβας!» αναγγέλλω με ύφος ολίγον πανηγυρικό.

«Τι; τι;» η νοσταλγική μας διάθεση συμπαρασύρει την παρέα. Κάποια στιγμή όμως, ο Σπύρος επικεντρώνει το βλέμμα του στο πλάι της αίθουσας αναμονής.

«Βλέπω καλά; Δεν είναι ο πρώην...»

«Ναι, ήταν ροκ σταρ ένα εξάμηνο, μα τώρα κάνουν πως δεν τον ξέρουν», σχολιάζει ο Μάνος.

«Ποιος θα μας το 'λεγε», παρεμβαίνει ο Σπύρος, «ότι, πολλές δεκαετίες μετά το πρώτο μας έτος στο Μετσόβιο, θα πούλαγε κάποιος στους απελπισμένους ιθαγενείς ως φύκια για μεταξωτές κορδέλες τη “Θεωρία των Παιγνίων”. Θυμάσαι στο αμφιθέατρο των Χημικών; Αποδείξαμε –με βάση και το ιστορικό μας Βραζιλία-Ιταλία (4-1)– την απόλυτη ακαταλληλότητά της για να κάνει προβλέψεις σε πολύπλοκες καταστάσεις».

«Ε, δεν τους βοήθησε πιο ενεργά κι ο φίλος σου εδώ», παρατηρεί για μένα ο άλλοτε συντάκτης της *Ελευθεροτυπίας*.

«Έκανα ότι μπορούσα αλλά εύκολο το 'χεις; Στην Αριστερά υπάρχει γενικευμένο το “σύνδρομο του σκαντζόχοιρου”. Τα συμπαθή αυτά ζώακια αν πλησιάσουν πολύ το ένα το άλλο τρυπιούνται, αν απομακρυνθούν κρυώνουν. Η χρυσή μέση απόσταση είναι πολύ δύσκολη».

«Καλά οι άλλοι, όμως ο “μικρός” φαινόταν γάτος, έτσι πίστευα. Πώς παραμυθιάστηκε;»

«Το αρχηγικό ταλέντο, Σπύρο, δεν αποκλείει γενικώς να είσαι ευάλωτος σε άτομα με πιθανή Ναρκισσιστική Διαταραχή Προσωπικότητας ή, σ' άλλες περιπτώσεις, σε ευτελή. Μην κολλάς σ' αυτά, τα πράγματα έχουν τρέξει...»

«Ε, θα μου πεις τι μιλάω κι εγώ από την Ιταλία του Γκρίλο, του Ντι Μάγιο και του Σαλβίνι. Άσε που είμαι ο τελευταίος που θα έκανα αποδιοπομπαίο τράγο έναν καθηγητή που στα πενήντα πέντε μπήκε στην πολιτική.

Όμως εξεπλάγη με την απίστευτη αφέλεια και παιδική μεγαλομανία: Ο φίλος “μου” ο Λάρι (Σάμερς), ο φίλος “μου” ο Νόρμαν (Λαμόντ), ο φίλος “μου” Τζέφρι (Σακς), ο φίλος “μου” ο Τζορτζ (Σόρος;), ο φίλος “μου” ο Πολ (Κρούγκμαν), ο φίλος “μου” ο Τζέιμι (Γκαλμπρείθ), ο φίλος “μου” ο Στιούαρτ (Χόλαντ), ο φίλος “μου” ο Γκλεν (Κιμ), ο φίλος “μου” ο Τομ (Μάγιερ), ο φίλος “μου” ο Μπέρι (Σάντερς), ο... Ούτε ο Γιώργος δεν είχε τόσους “φίλους”».

Ο απροσδόκητος «Ιταλός» φίλος μου έφτιαξε το κέφι των ανήσυχων συνεπιβατών, ωστόσο ο πολιτικός συντάκτης διαμαρτυρήθηκε:

«Είπατε ότι δεν θα κάνετε αποδιοπομπαίο τράγο έναν συνάδελφό σας αλλά τελικά τον κάνατε...»

«Εγώ, αγαπητέ μου, ήρθα από τη Νάπολη και τον φήφισα, όμως μετά έτριβα τα μάτια μου ξάγρυπνος από την αγωνία. Πώς μια κυβέρνηση –παραβλέπω το αριστερή– θα κάνει σκληρή διαπραγμάτευση με τους εταίρους στην Ευρωζώνη αναζητώντας φίλους και συμμάχους σ’ έναν κατάλογο όπου ξεχωρίζουν ορμισμένοι πολέμιοι της Ευρώπης, Αμερικανοί και Βρετανοί, μεταξύ των οποίων γνωστά όρνια της διεθνούς κερδοσκοπίας; Καμιά θεωρία, πολύ περισσότερο των “Παιγνίων”, καμιά στοιχειώδης λογική δεν μπορεί να εξηγήσει αυτή την απίστευτη επιπολαιότητα».

«Καθαρός υπολογισμός, αγαπητοί μου. Προσελήφθη γιατί έκοβε τότε εισιτήρια. Λησμόνησε όμως ότι έπαιζε σε παράσταση άλλου», πετιέται ο Μάνος.

«Α, και το θεωρείς νόμιμο και ηθικό ένας αθώος νάρ-

κισσος, έστω με ευγενείς προθέσεις, ξεκρέμαστος μά-
λιστα στον αέρα, να παίζει με μια ζαριά το μέλλον ενός
λαού;» διαμαρτύρεται ο Σπύρος.

«Άσ' το καλύτερα, κύριε ουτοπιστή της Γόβας. Ίσως
έχεις να δεις πράματα και θάματα, κι εδώ και στην Ευ-
ρώπη, που θα προσβάλουν τόσο την αισθητική σου,
ώστε να νοσταλγήσεις ακόμα κι αυτόν», παρεμβαίνει
κι ο ομότιμος καθηγητής.

«Μεγαλώσαμε, Σπύρο, καιρός για τρυφερή επιεί-
κεια προς όλους για όλα», προσπάθησα να κλείσω την
άκαιρη πολιτικολογία.

Ήταν φαίνεται καιρός να παρέμβει ο δαίμων των συ-
μπτώσεων με τη μορφή μιας καλοντυμένης κυρίας, γύ-
ρω στα πενήντα, που ξεφώνιζε, δεξιά μας στην αίθου-
σα αναμονής, τον «πρώην» με έκδηλη αμετροέπεια:

«Σε πίστεψα, σ' ακολούθησα και συ με χρέωσες, με
πόσα; Τριάντα, πενήντα, εκατό δισεκατομμύρια; Πόσα;»

«Μη δίνετε σημασία», μας προτρέπει ο παλαιός συ-
ντάκτης. «Έβαλε ελβιέλες, ακολούθησε τον Σαμαρά
στο Σύνταγμα να σκίσει τα μνημόνια κι ύστερα έγινε
βαρουφίτσα. Εκεί εξασφάλισε κι ευχάριστες γνωρι-
μίες με νεαρούς. Την ξέρω, εικαστικός, πρώην σύζυγος
οικονομικού παράγοντα».

«Βαρουφίτσα;» ξεσπούν σε γέλια οι διπλανοί.

Ο Μάνος τότε σκύβει και μου ψιθυρίζει εμπιστευτικά:

«Άσ' τα, κι οι δικές μου με υποδέχτηκαν τον Φε-
βρουάριο του '15 με τη φράση: “Οι βαρουφίτσες σου σε
χαιρετούν!” Ένα φεγγάρι κράτησε αυτή η φάση...»

«Ποιες είναι αυτές;»

«Οι φίλες, ντε, οι συμμαθήτριες-συνεργάτιδες της δικιάς μου, της Λίνας, που σου 'λεγα».

Ο διαολόκαιρος δεν έλεγε να κοπάσει. Η βροχή έδερνε αλύπητα τις τζαμαρίες του «Ελευθέριος Βενιζέλος» όταν η «Olympic Air» έκανε την πολυπόθητη αναγγελία. Η πτήση A13 αναχωρεί από την Έξοδο 13 στις 13 μ.μ.

Ο Μάνος κέρωσε κι ύστερα ξέσπασε:

«Γρουσουζιά, γρουσουζιά, θα το δεις...»

«Μην το λες. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος γεννήθηκε στις 13 Αυγούστου του 1913 στις 13 μ.μ. κι όμως έγινε δεσπότης, αρχιεπίσκοπος και γλίτωσε από το στόμα του λύκου – ανέστη εκ νεκρών– κάτω από τα πυρά των χουντικών πραξικοπηματιών».

Τα γέλια της συντροφιάς συνοδεύουν τον φίλο μου από τη Νάπολη που περνά στη σειρά των business class ενώ ο Μάνος ξανασχύβει στ' αυτί μου:

«Θα τη δεις στο αεροδρόμιο. Τη Λίνα! Μη δείξεις ότι ξέρεις...»

«Ούτε κι εσύ για την άλλη Λίνα. Μην πετάξεις τίποτα μπροστά στον αδελφό της».

«Η δική μου όμως Λίνα σε γνωρίζει καλά. Ισχυρίζεται μάλιστα ότι ο πατέρας της έμεινε άναυδος όταν σ' άκουσε πριν από δυο δεκαετίες στα “Καινά Δαιμόνια” του “Flash” να εξιστορείς την οδύσσεια μιας Πόντιας. “Αυτός κάτι ξέρει για τη γιαγιά Λίνα”, τους είπε».

«Α, μπα! Σ' άλλη Λίνα θα αναφέρεται. Η δική μου, σε κείνη την αφήγηση, γράφεται με “ήτα”».

«Πας να με τρελάνεις;»

«Με “ήτα” και με δύο “λάμδα”».